

Jolanta Cichowska

**ANALIZY I OCENY SWOT PRZEPROWADZONE DLA
WYBRANYCH GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH
WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO**

***ESTIMATION AND ANALYSIS SWOT LEAD
FOR THE SELECTED AGROTURISTICAL FARMS
OF KUJAWSKO-POMORSKIE PROVINCE***

Streszczenie

Oceny i analizy SWOT przeprowadzone dla gospodarstw agroturystycznych wykazały, że pomimo newralgicznych punktów utrudniających prowadzenie usług (m.in. braku kapitału czy dobrej promocji) obserwuje się duże możliwości tkwiące w działaniach jednostkowych. Posiadany wybór atrakcji i możliwości aktywnego spędzenia czasu, korzystne warunki mieszkaniowe to tylko niektóre z czynników pozwalających zaistnieć gospodarstwom na rynku. Utrudnień w prowadzeniu tego przedsięwzięcia należy się doszukiwać przede wszystkim w braku korzystnych i jednocześnie pobudzających tę usługę płaszczyzn instytucjonalnych, organizacyjnych i finansowych. Szczególną rolę w pomocy do pełnego wykorzystania potencjalnych zdolności kwater winny odegrać władze lokalne, budzące w gospodarzach największe nadzieje. Działania w sferze poprawy jakości produktu agroturystycznego powinny zmierzać do budowania ofert pod jeden konkretny rodzaj nabywców. Z uwagi na walory polskiej wsi podstawowym celem winno być ciągle nastawienie na łączenie agroturystyki z czynnym gospodarstwem rolnym.

Słowa kluczowe: agroturystyka, SWOT (mocne strony, słabe strony, szanse, zagrożenia)

Summary

The estimation and analysis SWOT lead for the agroturistical farms showed that despite of significant points that make providing the service difficult (among

the others, the lack of money or good promotion) one can observe a great potential of possibilities in the activities of a single entity. The choice of attractions and possibilities of spending a free time, good accommodation conditions, are only a few from many factors that make the farm exist in the market. One needs to look for the difficulties in running such business mostly in the lack of beneficial but stimulating this service institutional, organizational and financial surfaces. The particular function of help to fully use the potential of the accommodation abilities should be given to local authorities, that give the greatest hopes to the hosts of agrotouristical farms. The actions in the level of making the quality of the agrotouristic product better should lead to making the offers for the one, specific kind of customers. With regards to the advantages of Polish countryside, the basic goal should be the constant orientation on the strong relation between agricultural production and agrotourism.

Key words: agrotourism, SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)

WSTĘP

Agroturystyka na przestrzeni ostatnich lat cieszy się wciąż dużym zainteresowaniem wśród turystów. Ta pozarolnicza działalność gospodarcza zmienia swój profil, a wymagający turysta wymusza ciągłe doskonalenie tych usług. Celem niniejszego artykułu jest próba wyłonienia mocnych i słabych stron tego przedsięwzięcia oraz zwrócenia uwagi, jakie szanse i zagrożenia napływają z całego otoczenia gospodarstwa. Chodzi o te uwarunkowania zewnętrzne, które w dużym stopniu decydują o wizerunku konkretnej zagrody na rynku. Nie ulega wątpliwości, że uruchamianie agroturystyki tkwi nie tylko w przygotowaniu gospodarstwa do przyjmowania gości, ale w całym otoczeniu zewnętrznym, determinowanym przez realia społeczno-ekonomiczne wsi, jej walory i zasoby naturalne oraz niezbędny system usług uzupełniających. W odniesieniu do powyższych rozważań warto też nadmienić, iż budowa produktu agroturystycznego powinna odbywać się w oparciu o posiadane umiejętności, kwalifikacje oraz predyspozycje osobowościowe właścicieli. Splot wszystkich najważniejszych uwarunkowań pozwoli dopiero wyróżnić ofertę na rynku.

MATERIAŁ I METODY

Badaniami objęto wybrane obszary województwa kujawsko-pomorskiego, na których rozwija się agroturystyka. Były to tereny o niższych walorach środowiska przyrodniczego. Ich dobór został wyznaczony na podstawie przeprowadzonej przez Iwickiego [1998] typologii gmin (po wcześniejszej ich klasyfikacji), gdzie ustalono ostatecznie trzy cechy diagnostyczne (potencjał walorów wypoczynkowych, zagospodarowanie turystyczne i stopień przekształceń antropogenicznych) i w ramach każdej z nich wyróżniono trzy kategorie uwzględniające stopień ich przydatności do pełnienia funkcji turystycznej. Wyróżnione

obszary objęły 14 powiatów (spośród 19 w województwie): aleksandrowski, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, inowrocławski, lipnowski, nakielski, radziejowski, rypiński, sępoleński, toruński, wąbrzeski, włocławski i żniński. W nich rozlokowanych było 78 gospodarstw agroturystycznych.

Jednostki gminne o największym potencjale wypoczynkowym, położone w obrębie powiatów: tucholskiego, świeckiego, brodnickiego i bydgoskiego wyłączone zostały z badań. Ogółem na obszary te przypada ponad 200 jednostek świadczących omawiane usługi.

Z właścicielami kwater przeprowadzono wywiad standaryzowany, posługując się kwestionariuszem wywiadu. Składał się on z 71 ogólnych pytań. Były to w przeważającej części pytania zamknięte (dla nich przygotowano różne warianty odpowiedzi) oraz pytania otwarte (pozwalające uchwycić specyfikę wypowiedzi respondenta i uniknąć sugerowania mu jakiegokolwiek odpowiedzi). Średni czas trwania wywiadu w jednym gospodarstwie wynosił 3 godziny. Jego celem było uchwycenie najważniejszych czynników, które przyczyniły się do rozwoju agroturystyki. Punktem wyjścia stała się analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych tegoż potencjału. W tabeli 1 przedstawiono zestawienie możliwych do analizy uwarunkowań występujących w literaturze, z wyłączeniem tych, które zostały zbadane i które posłużyły do wszechstronnej oceny określającej kondycję bieżącą i potencjał rozwojowy gospodarstw agroturystycznych.

Tabela 1. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne przyjęte w opracowaniu badawczym

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	
<ul style="list-style-type: none"> - przyrodnicze - pozaprzyrodnicze (kulturowe) - społeczno-demograficzne - ekonomiczne - infrastrukturalne - instytucjonalno-organizacyjne 	
UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	
ZMIENNE NIEZALEŻNE	ZMIENNE ZALEŻNE
<p>ZASOBY ŚRODOWISKOWE</p> <ul style="list-style-type: none"> - czyste środowisko - cisza, spokój - jakość potencjału walorów wypoczynkowych <p>ZASOBY MATERIALNE</p> <ul style="list-style-type: none"> - działka siedliskowa: budynek mieszkalny pozostałe budynki zielen przyzagrodowa 	<p>BUDYNEK MIESZKALNY</p> <ul style="list-style-type: none"> - sanitariaty - kuchnia do samodzielnego przygotowania posiłków - jadalnia - architektura i wystrój regionalny <p>OTOCZENIE DOMU</p> <ul style="list-style-type: none"> - ogród wypoczynkowy (urządzony i nieurządzony)

<p>ład przestrzenny (estetyka+funkcjonalność) - otoczenie: areal gruntów struktura użytkowania ziemi struktura produkcji roślinnej i zwierzęcej wielkość terenu nieużytkowanego</p> <p style="text-align: center;">ZASOBY LUDZKIE</p> <p>- fizyczne: zdrowie ilość siły roboczej umiejętności manualne - pozostałe: poziom wykształcenia inicjatywność akceptacja rodziny</p> <p style="text-align: center;">ZASOBY FINANSOWE</p> <p>- dochody bieżące - oszczędności - kredyty</p>	<p style="text-align: center;">ATRAKCJE (organizowane przez gospodarzy)</p> <ul style="list-style-type: none"> - gry, zabawy, ćwiczenia - jazda konna - łowienie ryb - ogniska, grillowanie - kulig - przejażdżki bryczką - jazda na kucyku - grzybobranie - wędkowanie - wiosłowanie - uczestnictwo w pracach gospodarskich - wspólna praca w ogrodzie - nauka tradycyjnego rzemiosła - nauka przetwórstwa płodów rolnych - spacer, wycieczki - zwiedzanie z przewodnikiem - pokazy rękodzielnictwa - korzystanie z internetu - basen
--	---

Zródło: opracowanie własne.

Zastosowano metodę analizy SWOT [Gierszewska, Romanowska 1995]. Przeanalizowano, co można zrobić, aby uporać się z najważniejszymi słabościami, uniknąć największego zagrożenia, wykorzystać najlepszą możliwość i postawić na mocną stronę. Dokonana synteza stała się też podstawą do zidentyfikowania i wyznaczania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych.

WYNIKI

Identyfikacja uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych potencjału agroturystycznego została szczegółowo omówiona w pracy dotyczącej czynników rozwoju agroturystyki [Cichowska 2008]. Niemniej wybrane oceny i analizy SWOT przeprowadzone dla badanego obszaru poprzedzi krótka ich synteza.

Na tle przeprowadzonej analizy ogólnych uwarunkowań zewnętrznych rozwoju agroturystyki na obszarach wiejskich o niższym potencjale przyrodniczym stwierdza się, że udział agroturystyki na tle krajowego ruchu turystycznego jest niewielki, mimo to obserwuje się na przestrzeni ostatnich lat jej tendencje wzrostowe. Zmiana współczesnego stylu życia i związana z tym struktura celów podróży sprawia, że na rynku agroturystycznym jednym z najważniejszych obecnie trendów jest ten dążący do ciągłego doskonalenia i podnoszenia jakości usług. Konieczność zgłaszania tej działalności do ewidencji urzędów gmin pozwala lepiej ją monitorować, określić rzeczywistą liczbę oferowanych miejsc oraz eliminować podmioty podszywające się pod agroturystykę. Ważny wpływ

na rozwój tego pozarolniczego źródła mają korzystne uregulowania prawne (zwolnienia podatkowe) oraz możliwość zatrudnienia w gospodarstwie dodatkowego pracownika.

Ponadto walory kulturowe mogą zostać włączone do pakietu agroturystycznego pomimo tego, iż przyjmuje się że warunkują one umiarkowanie jej rozwój. Dodatkowo sprzyjające są struktury wiekowe mieszkańców wsi badanych powiatów: 24,6% ludności jest w wieku przedprodukcyjnym, zaś 61,7% populacji stanowią osoby w wieku produkcyjnym (najniższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym odnotowano na obszarach wiejskich powiatów: nakielskiego -11,1% i toruńskiego -11,4%). Zakłada się też, że spadek zatrudnienia we wszystkich sekcjach działalności mógłby po części zostać zahamowany poprzez podejmowanie dodatkowej działalności poza rolnictwem (w tym agroturystyki). Na badane obszary przypada 73,5% bezrobotnych w stosunku do ogółu nieposiadających pracy na wsi i 32,8% w stosunku do wszystkich bezrobotnych w województwie [*Rynek pracy województwa kujawsko-pomorskiego 2005*].

Korzystnym zaobserwowanym uwarunkowaniem są zasoby mieszkaniowe. Wykazują zdecydowanie wyższe, przeciętne wartości aniżeli dla województwa i wsi (dotyczą liczby izb w mieszkaniu - 4,2; liczby osób na 1 mieszkanie - 3,72 oraz powierzchni użytkowej w m² na 1 mieszkanie - 81,8 i 1 osobę - 22,0). Z powodzeniem mogą być wykorzystane na potrzeby agroturystyki. Ważny wpływ mają także instytucje i organizacje wspierające działalność agroturystyczną, zwłaszcza pełniące funkcję komórek doradczych i szkoleniowych (Ośrodki Doradztwa Rolniczego oraz stowarzyszenia agroturystyczne), zatem te które są najbliższymi gospodarzami. Negatywna ocena uwarunkowań zewnętrznych wiąże się przede wszystkim z obniżonymi walorami środowiska przyrodniczego, chociaż spotyka się tereny predysponowane do rozwoju funkcji turystycznej.

Niekorzystnie przedstawiają się kwalifikacje zawodowe ludności wiejskiej (zaledwie 3,3% posiada wykształcenie wyższe, a przeważają osoby z zasadniczym zawodowym - 26,9%, średnim zawodowym i ogólnokształcącym razem - 17,0%).

Wysoka stopa bezrobocia to kolejny ujemny czynnik (najwyższe wskaźniki odnotowano w powiecie grudziądzkim -32,6%, nakielskim -31,5% oraz żnińskim -31,4%) [*Rynek pracy województwa kujawsko-pomorskiego 2005*]. Słabo rozwinięta infrastruktura (związana m.in. z niedorozwojem sieci dróg kołowych oraz infrastruktury komunalnej, likwidacją lokalnych połączeń kolejowych) dodatkowo obniża warunki życia i pracy ludności. Nie sprzyja też rozwojowi agroturystyki. Tę sytuację pogłębia mały udział dochodów własnych w budżetach powiatów i duże uzależnienie od środków zewnętrznych (subwencji ogólnych i różnych dotacji). Relatywnie najniższe na 1 mieszkańca wydatki i dochody odnotowano w powiecie grudziądzkim (odpowiednio 304,0 zł i 318,4 zł) [*Województwo kujawsko-pomorskie, podregiony, powiaty, gminy 2006*]. Niedostateczna informacja na temat krajowych podmiotów (instytucji i organizacji)

wspierających i wspomagających działalność agroturystyczną jest kolejnym odnotowanym mankamentem.

Przystępując do rozważań nad oceną działalności agroturystycznej należy na początku stwierdzić, iż położenie kwater na terenach o obniżonych wartościach środowiska przyrodniczego nie wpływa w znaczący sposób na oferowane tu formy wypoczynku. Badania udowodniły, że usługodawcy dobrze sobie radzą w tych warunkach i wykazują dużą pomysłowość by zainteresować potencjalnego turystę swoim produktem [Cichowska 2009].

Do głównych czynników determinujących rozwój agroturystyki należą przede wszystkim zasoby materialne. Wszystkie badane gospodarstwa posiadały w momencie rozpoczęcia działalności duże budynki mieszkalne o średniej powierzchni użytkowej 1 mieszkania 204 m² (województwo - 65,6 m², wieś - 80,7 m²) przeciętnie wysoką liczbę izb w mieszkaniu -7,6 (województwo - 3,64, wieś -3,97) i przeciętnie wysoką powierzchnię użytkową w m² na 1 osobę - 52,0 (województwo - 21,3, wieś - 21,8). Zaangażowanie w agroturystykę ludzi młodych (36,7%) i w średnim wieku (59,2%) oraz dobrze wykształconych (53,1% ze średnim i 13,6% z wyższym) to kolejny atut.

Pełna akceptacja całej rodziny dla podjętej działalności (czynnik występujący w 94,9% gospodarstw), obecność i dyspozycyjność gospodyń (w 73-77% gospodarstw głównie one są odpowiedzialne za organizację usług, podczas gdy gospodarze w 32 - 50%) to kolejne ujawnione mocne strony. Przeprowadzona inwentaryzacja atrakcji w badanych obiektach pozwala stwierdzić, że to one są dla nich siłą napędową i budzącą zainteresowanie wśród turystów (m.in. ogniska z atrakcjami -94,9%; łowienie ryb -76,9%; grzybobranie -57,7%; gry, zabawy, ćwiczenia -46,2%; uczestniczenie w pracach gospodarskich -44,9%; zwiedzanie okolicy z przewodnikiem -41,0%; jazdę konną z instruktorem -26,9% i szereg innych wynikających ze specyfiki danego gospodarstwa, jak nauka języków obcych, malarstwa czy hafciarstwa). Jako mało istotne czynniki wewnętrzne sprzyjające rozwojowi tych usług określono cechy regionalizmu i folkloru.

Czynnikami (wewnętrznymi i zewnętrznymi) niesprzyjającymi rozwojowi agroturystyki na badanym terenie okazały się: bezrobocie (93,6%), brak możliwości pracy zarobkowej (73,4%), brak konkurencyjnych gospodarstw (70,5%), duże koszty uruchamiania usługi (56,4%), trudności finansowe (brak środków własnych, drogie kredyty-zgłaszane przez 50,0% i 42,3% gospodarstw), słaba infrastruktura (w tym jakość dróg i bazy noclegowej zgłaszana przez 51,3% i 47,8% gospodarstw), brak aktywności samorządów (53,1%) oraz bierność mieszkańców (występująca jako bariera w 47,7% przypadkach).

Na podstawie omówionych powyżej rezultatów badań (i całościowych znajdujących się w pracy Cichowskiej [2008] zobrazowano osiągnięte wyniki działań gospodarstw oraz dokonano oceny stwarzanych szans i zagrożeń, uwzględniając zewnętrzne i wewnętrzne mocne i słabe ich strony (tab. 2).

Tabela 2. Wybrane oceny i analizy SWOT przeprowadzone dla badanego obszaru

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - przewaga gospodarstw związanych z rolnictwem - korzystny, średnioobszarowy areal gruntów - uczestniczenie w życiu rodziny wiejskiej - wolne niewykorzystane zasoby - dobry stan techniczny budynków - występowanie tradycyjnych domów wiejskich - korzystna struktura wiekowa gospodarzy - wysoki poziom wykształcenia kwaterodawców i rodzin - umiejętność posługiwania się językiem obcym - merytoryczne przygotowanie do podjęcia agroturystyki - kreatywność i pomysłowość gospodarzy - przewaga ofert całorocznych - korzystne warunki pobytu - dobre zagospodarowanie terenów wokół posesji - dobre wyposażenie w sprzęt sportowo-rekreacyjny - indywidualne organizowanie gościom wypoczynku - szeroki wachlarz atrakcji i możliwości czynnego wypoczynku - dobre warunki do rozwoju turystyki pieszej i rowerowej - atrakcje wliczone w usługę komplementarną - oferowanie codziennych usług - korzystna oferta żywieniowa - możliwość zakupu produktów z gospodarstwa - stosunkowo niska cena za pobyt - różnorodny system zniżek i ulg - dbałość o klienta w dniu przyjazdu - rekompensata niedostatku oferty wysokim poziomem kompetencji samych właścicieli - zdobywanie nowych umiejętności - możliwość rozwijania zainteresowań i hobby - ciągle rozszerzanie zakresu oferowanych usług 	<ul style="list-style-type: none"> - obniżenie walorów przyrodniczych - zaprzestanie działalności rolniczej - jednostronność upraw - brak rolnictwa ekologicznego - niewielki procent sadów - współczesna architektura budynków - brak akceptacji usługi ze strony członków rodziny - obciążenie kobiet spowodowane obsługą gości - zmniejszenie czasu na prowadzenie produkcji rolnej - wspólny węzeł sanitarno - higieniczny dla gości - nie zadawalający standard pokoi gościnnych - zbyt wąski zakres oferowanych pakietów - ściśle uzależnienie od jednego produktu - nieprzystosowanie usługi do przyjmowania gości niepełnosprawnych - brak wyeksponowania oferty elementami kulturowymi - niewykorzystanie drobnego przemysłu pamiątkarskiego i rzemieślniczego - nie oznakowanie elementów i miejsc niebezpiecznych - mały dostęp do internetu - brak środków finansowych na dalsze wzbogacanie usług - niska zdolność kredytowa jednostek - brak kwalifikacji i doświadczenia - brak zaufania do gości - nieufność do organizowania wspólnych celów - niezyczliwość sąsiadów - niskie dochody z produkcji rolniczej - brak liderów pobudzających inicjatywy przedsiębiorcze

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - polepszenie struktur demograficznych na wsi - zmiana mentalności i postaw społeczeństwa wiejskiego - aktywizacja społeczności wsi i zahamowanie procesu jej wyludnienia - przeciwdziałanie i nadzór nad niekorzystnymi rozwiązaniami architektonicznymi - zapotrzebowanie na usługi dodatkowe - kooperacja podmiotów agroturystycznych - podnoszenie jakości poprzez wprowadzenie obowiązkowego systemu kategoryzacji obiektów - przygotowanie wyspecjalizowanych kadr na potrzeby agroturystyki - prowadzenie systematycznych badań przez ośrodki naukowe w celu lepszego rozpoznania agroturystyki na rynku krajowym - dalsze zwolnienia podatkowe z tytułu wyżywienia gości i opłat za noclegi - rozbudowa infrastruktury wiejskiej - zapotrzebowanie na usługi publiczne - umiarkowana rywalizacja w tym sektorze - rozbudowanie systemu promocji - potaniecie kredytów - wykorzystanie funduszy unijnych - zmniejszenie bezrobocia - wyrównanie różnicowań w poziomie i życiu ludności - zwiększenie inwestycji w ochronę środowiska - stabilizacja gospodarcza kraju 	<ul style="list-style-type: none"> - zakłócenia w funkcjonowaniu walorów przyrodniczych - przekroczenie chłonności turystycznej obszaru - emigracja ludności wiejskiej - nadmierna ingerencja w krajobrazie zabudowy niewykazującej cech regionalnych - niewystarczający system promocji produktu i jego dystrybucji - nieumiejętne rozpoznanie rynku tych usług - brak skoordynowanych działań instytucji i władz samorządowych - niesprawny system komunikacji pomiędzy gospodarstwami a instytucjami je wspomagającymi - niechętnie nastawienie społeczności lokalnych na zmiany - zakłócenia w zachowaniu tożsamości kulturowej - wzrost cen gruntów, nieruchomości oraz żywności i usług - rosnąca konkurencja krajowa - brak opłacalności produkcji rolniczej - wysokie oprocentowanie kredytów - niedorozwój infrastruktury - wzrost kosztów utrzymania z uwagi na sytuację ekonomiczną kraju - wzrost stopy inflacji - wzrost cen paliw i energii - zwiększone wymagania klientów - wzrost rygorów ochrony środowiska

Źródło: opracowanie własne.

Powyższa analiza pozwala stwierdzić, że wśród przedstawionych uwarunkowań ujawniają się pewne różnicowania, nie tylko na tle przyrodniczym ale społecznym, ekonomicznym i infrastrukturalnym. Podejście do agroturystyki stanowi wyzwanie wobec wciąż zmieniających się trendów społecznych, które wymuszają popyt na tego rodzaju usługi. Na wielu płaszczyznach, zachodzi potrzeba zmian w relacjach gospodarzy i struktur organizacyjnych. Wymaga ona nowego spojrzenia na pojawiające się trudności, zwiększenia elastyczności

działań podejmowanych przez gospodarzy z jednoczesnym wykorzystaniem ich potencjału osobowego - wiedzy i kreatywności. Rozwiązania odgórne stosowane na różnych szczeblach władzy winny reagować na pojawiające się możliwości oraz tworzyć bodźce do wychodzenia naprzeciw napotykanym przeszkodom [Cichowska 2008].

Zdaniem ekspertów zaleca się przede wszystkim tworzenie rynków niszowych [Pytlos 2004]. To bardzo ważny krok w kierunku podniesienia atrakcyjności tych obszarów i zorientowaniu usługi dla konkretnego segmentu turystów. Nie bez znaczenia tak często mówi się też o produkcie tradycyjnym, regionalnym, dostrzeżeniu dziedzictwa kulturowego. I chociaż próba takich inicjatyw podejmowana jest w obszarze analizy, niemniej stanowi niewielki odsetek wśród badanych gospodarstw. Wypracowanie rozpoznawalnych produktów nie jest łatwe, ale jak pokazują przykłady np. Lokalnych Grup Działań z terenów Dolnej Wisły czy Krajny i Pałuk możliwe do realizacji. Takowe poczynania stwarzają nadzwyczajną szansę zaistnienia na rynku. Inicjatywy lokalne winny sprzyjać w połączeniu z działaniami instytucji (rządowych i pozarządowych) na rzecz agroturystyki w wypracowaniu ciekawszych ofert, mobilizowaniu społeczności lokalnych do przejawiania większej aktywności, by poza przeciętność wykreować i zbudować swój nowy wizerunek. Szukanie zwłaszcza elementów lokalnych czy regionalnych, pozwoli na stworzenie silnych „marek”, wyróżniających je na rynku. Wśród elementów regionalnych warto wymienić te proponowane przez Majewskiego [2002]-jak krajobraz, układy przestrzenne, architektura, mała architektura, wyposażenie wnętrz, folklor, rękodzieło, techniki upraw i hodowli, transport, żywność i kuchnia, przetwórstwo, obchody świąt, muzea i skanseny, język. Mogą one stanowić główną atrakcję i umożliwić budowanie wokół nich produktów turystycznych [Cichowska 2008].

Opisane wyżej spostrzeżenia rzutują na jeszcze jedną istotną kwestię, a mianowicie rozwój agroturystyki musi i powinien być skoordynowany z innymi działaniami, które wydają się być niezbędne by oferowana usługa miała charakter kompleksowy i profesjonalny. Chodzi o odpowiednie podejście władz lokalnych w proces rozwoju agroturystyki. Bez odpowiedniego wsparcia tych organów, zwłaszcza na terenach o niższych wartościach środowiska, agroturystyka będzie nadal ograniczała się do pojedynczych gospodarstw. W procesie jej powstawania, wymagana jest zorganizowana współpraca oraz wszechstronny dialog między władzami samorządowymi a usługodawcami. I co najważniejsze, jak podkreśla Wiatrak [2004] i Borkowski [1996] konieczne powstanie zainteresowanej i posiadającej motywację, również ekonomiczną dużej grupy społecznej z dobrymi organizatorami, którzy systematycznie, chroniąc środowisko, tworzyć będą warunki dla wypoczynku.

WNIOSKI

Położenie gospodarstw agroturystycznych na terenach o niższych walorach środowiska przyrodniczego nie wpływa w znaczący sposób na oferowane tu formy wypoczynku.

Agroturystyka powinna rozwijać się w ścisłym związku z czynnym gospodarstwem rolnym, albowiem wszelkie przejawy nadużywania tego nazewnictwa (przez najróżniejsze zakłady noclegowe, gastronomiczne, itp.) są szkodliwe i wywołują niezdrową konkurencję wobec uboższych rolników, hamując jednocześnie uruchamianie tych usług.

Dalszy rozwój agroturystyki na badanych obszarach nie będzie możliwy bez akceptacji i wsparcia instytucji różnego szczebla.

Istotnym wydaje się skoncentrowanie usługi na wybranym segmencie rynku i dostosowania produktu agroturystycznego do jego potrzeb.

BIBLIOGRAFIA

- Borkowski T. *Agroturystyka i pochodne formy wypoczynku* [w:] *Rola turystyki w rozwoju regionów*. Bytów 1996, ss.86.
- Cichowska J. *Ocena uwarunkowań i problemów rozwoju usług agroturystycznych na obszarach o niższych walorach przyrodniczych województwa kujawsko-pomorskiego* [w:] *Ekologia i Technika nr 6*, Wydawca-Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Bydgoszcz 2009, ss. 294.
- Cichowska J. *Czynniki rozwoju agroturystyki na obszarach o niższych walorach środowiska przyrodniczego*, Rozprawa doktorska, UMK, Toruń 2008, ss. 283-290.
- Gierszewska G., Romanowska M. *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 1995.
- Iwicki S. *Turystyka w zrównoważonym rozwoju obszarów pojeziernych*, Rozprawy nr 87, Wydawnictwo Uczelniane ATR, Bydgoszcz 1998.
- Majewski J. *Elementy regionalne składnikiem markowego produktu turystyki wiejskiej w świetle doświadczeń Unii Europejskiej* [w:] *Agroekoturystyka szansą wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, RCDRRiOW „Poświętne”*, Płońsk 2002, ss.48.
- Pytlos R. *Nowe kierunki rozwoju agroturystyki - edukacja dzieci i młodzieży* [w:] *Rynek Turystyczny, nr 11, 2004, ss.14-15*.
- Rynek pracy województwa kujawsko - pomorskiego. Biuletyn Informacyjny Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu nr 12, WUP w Toruniu 2005.
- Wiatrak A.P. *Agroturystyka jako instrument rozwoju regionalnego* [w:] *Rocznik Naukowy Wyższej Szkoły Turystyki i Rekreacji w Warszawie*, nr 2, Warszawa 2004, ss.53.
- Województwo kujawsko-pomorskie, podregiony, powiaty, gminy. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Wydział Poligraficzny, Olsztyn 2006.

Dr Jolanta Cichowska
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Katedra Kształtowania i Ochrony Środowiska
ul. Sucha 9
85-796 Bydgoszcz
tel. (52)340-84-40
e-mail: jolanta_cichowska@interia.pl

Recenzent: Prof.dr hab. Władysława Stola